

Cerrahların yüzyılı

Prof. Dr. Kâzım ERGİN

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı, Ankara

Jürgen THORWALD

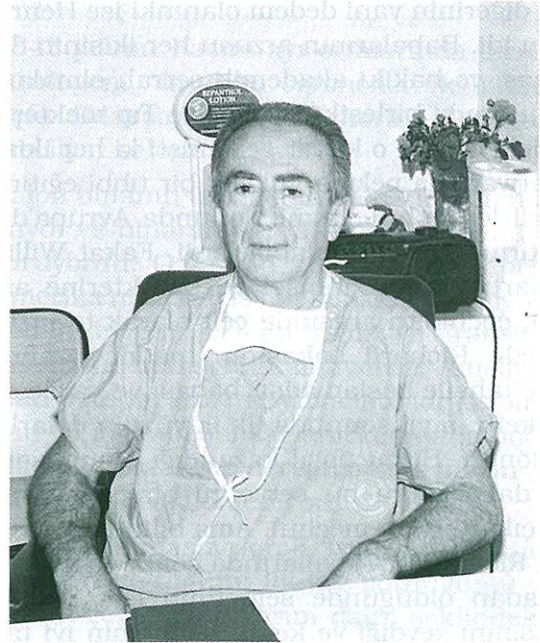
ÖNSÖZ

1845-1945 yılları arası gerçekten cerrahinin yüzyılı sayılır. O yıllarda Amerika'da yaşamış Alman asıllı bir cerrah olan Henry Steven Hartmann, işini gücünü bırakıp dünyanın neresinde bir cerrahi yenilik duymuşsa oraya koşmuş ve birçok buluşun ve gelişmenin canlı tanığı olmuştur. O zamanlar tutmuş olduğu notlar, torunu olan cerrah Jürgen Thorwald tarafından toplanıp "cerrahların yüzyılı" ve "cerrahların dünyası" isimleriyle iki cilt halinde 1957'de yayınlanmış, o yıllardan beri de Amerika ve Avrupa tıp fakültelerinde okunması önerilen kitaplar listesinde yerini almıştır.

Böyle bir eserin dilimize çevrilmemiş olması büyük bir kayıptır. Yalnız cerrahların değil bütün hekimlerin ve tıp öğrencilerinin de mutlaka okuması gerekli bir eserdir. Hatta her aydın kişinin de okuyabilmesi için sade bir dille yazılmış ve mümkün olduğu kadar tıbbi terim kullanılmamağa çalışılmıştır.

Eserin tadına varılabilmesi için yazarın önsözünün mutlaka okunması gerekir.

Prof. Dr. Kâzım Ergin

Prof. Dr. Kâzım ERGİN

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bu kitabın takdim ettiği ana konuyu, hemen hemen unutulmuş ve ailesi tarafından bile pek hatırlanmak istenmeyen anne tarafından dedemin, Henry Steven Hartmann'ın geride bıraktığı notlardan buldum. Bu notların birçok yerlerinin altı tekrar tekrar çizilmiş, sanki bu kısımların kendisi için ne büyük mana ifade ettiği vurgulanmak istenmişti.

Henry Steven Hartmann Amerika'ya göç eden bir öğretmen aileden geliyordu. Ailenin reisi Carl Wilhelm Hartmann Neu-England'da o zor muhaceret yıllarında sadece öğretmen olarak değil doktor olarak ta çalışmak mecburiyetinde kalmıştı.

Öyle anlaşıyor ki Carl Wilhelm bu zoraki doktorlukta memnuniyetsizlik hissinden hiç kurtulamadı. Ama oğlu William'ı göçmen bir İskoç doktorun yanına öğretime gönderdi. Bu doktor, sarhoşluğu yüzünden İskoçya'yı terke zorlanmıştı ama sarhoş olmadığı zaman bihassa fitik ve kalın barsak fistüllerinde yaptı-

ğı ameliyatlardan dolayı becerikli bir operatör olarak isim yapmıştı. William da bu fitık ve fistül ameliyatlarında dikkatli bir öğrenci oldu. New-York'tan, zaman zaman da Boston'dan gezici doktorluğa çıktı ve at ve arabayla Amerika'nın birçok eyaletinde faaliyet gösterdi. Fistül ameliyatlarında geniş bir bölgede isim yaptı, aranan bir mütehassıs oldu ve iyi bir maddi duruma kavuştu.

William Hartmann ileri yaşında Fransadan göç eden ve kendinden 30 yaş küçük bir hanımla evlendi. Bu hanım herhalde oldukça kültürlüydü, tarih ve şiirle meşgul oluyordu. 1826'da William 60 yaşında iken ikiz çocuk babası oldu. Bu ikizlerden birisinin adı Richard, diğerinin yani dedem olanınki ise Henry Steven idi. Babalarının arzusu her ikisinin de okuması ve hakiki akademik cerrah olmaları idi. Bu arada birleşik devletlerde Tıp mekteplerindeki sistem o kadar gelişmişti ki her ikisi de Harvard'da pekala yüksek bir tıbbi eğitim görebilirler ve bu eğitimi, sonunda Avrupa'da pekiştirme imkanı bulabilirlerdi. Fakat William Hartmann'ın zihinsel ve karakterine ait yapısı, çocukları arasında eşit olarak tevarüs edilmedi. Richard babasının maddi tarafını aldı ve tahsile başlamadan babası ve kardeşini terketti, 5 yıl sonunda ilk ikiyüzbin dolarla geri döndü. Bunu nasıl kazandığı bilinmiyor. Keza daha sonra bu servetini birçok katına nasıl çıkardığı da meçhul. Ama bilinen bir şey varsa Richard 1870 yıllarında çoluk çocuk bırakmadan öldüğünde servetinin çok büyük bir kısmını sevdiği ve kendi benliğinin iyi tarafı diye kabul ettiği kardeşi Henry Steven'e bıraktı. Böylece Henry Steven de nihayet arzuları istikametinde yaşama fırsatı buldu.

Henry Steven Hartman'ın hayat yolu Boston'da Narkozun keşfini gördüğü gün şekillenmeye başladı. Cerrahiye olan meyli yanında bu keşif onda annesinin aşıladığı tarih hevesini uyandırdı. Cerrahinin gelişmesine narkozun bu devrimci tesirinden etkilenmiş olarak Avrupa'ya gitti. Maksudı Amerika'daki bu buluşun zaferini Avrupa'da yaşamaktı. Avrupa'daki yaşamı onu cerrahinin önünde mütahiş bir gelişme olacağına inandırdı ve nasıl ilk narkozun şahidi olmuş ise bu olacak yeni gelişmelerin de şahidi olmak için içinde derin

bir arzu duydu. Tabii buna babasından ona geçen seyahat sevgisi de katıldı.

Maddi bir sıkıntısı olmadığı, hatta sonraları iyice zengin ve bağımsız olduğu, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerine çocukluğunda vakıf bulunduğu için Amerika, Almanya İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya, Rusya, Hindistan, Afrika ve dünyanın birçok diğer ülke ve kıtalarına seyahatler yaptı. Yüzyılın cerrahi tarihinde büyük hamlelerle isim yapmış ve yapacak olan bütün cerrahları ve ilim adamlarını ziyaret etti, hemen hemen bütün dünyadaki büyük müze ve kütüphaneleri araştırdı. Bu araştırmaların sonucu kendinin büyük bir arşivi, oldu. Öyle bir arşiv ki cerrahinin öncülerini, kahramanlarını ve kurbanlarını başarı ve yenilgilerini renkli bir resim gibi gözler önüne seriyor. Geçirdiği beş başarılı ameliyattan ve yaşadığı çok uzun renkli ve zengin bir hayattan sonra 1922'de İsviçre'de bir kalp sektesinden öldüğünde dünyayı dolaşan bir tıp tarihçisi olmuş ve kelimenin tam anlamıyla cerrahların büyük asrını yaşamış olarak şahidi olduğu olayları kağıda aktarmıştı. Bu aktarımların çoğunda olağanüstü canlılıkta bir anlatım vardır.

Henry Steven Hartmann, arşiv, resim ve kro-kilerini kendinden sonra gelecek tıbbı derin bir heves duyacak ve aynı hevesi tarihle birleştirecek bir varisine miras bırakmıştı. Onun ölümünden oniki yıl sonra tıp tahsiline başladım ve daha sonra tarihe yöneldim. Bundan dolayıdır ki onun geride bıraktıklarının tesadüfi mirascısı oldum. Bu geride bırakılanlar bende de olayları anında ve yerinde yaşama hevesi uyandırdı. Böylece önemli olayların cereyan ettiği Avrupa ve Avrupa dışı ülkeleri dolaşma arzusu doğdu. Bu arzu, sonunda beni normal tıbbi olayların ve bilgilerin de ötesinde derin bir cerrahi tarihine itti. Dedemin bıraktıklarının eksikliklerini doldurmak için yüzyılın atmosferini ve o zaman içindeki şahısların karakter, hayat tarzı, alışkanlıkları ve o zaman sarfettikleri söz ve fikirleri araştırmak zorundaydım. Bu şahısları hiç olmazsa dedemin şimdi yaşasa yapacağı kadar tanımak zorunluluğu duydum. Yıllarca dedemin notlarının doğruluğunu araştırdım. Mesela "Warren" bahsinde Sigar hikayesinde dedemin tarihte

yanıldığını sandım. Fakat aşağıda toplanan kaynak ve belgeler bana kesinlikle gösterdi ki tıbbi ve tarihi açıdan olan zaman sınırlandırılmalarının birkaçı dışında dedem hakikati yazmıştı. Böylece Henry Steven Hartmann'ın geride bıraktığı notlar üzerinde yıllarca yaptığım araştırmanın ve bu notların geniş bir takdimi ve tamamlanması ile oluşan bu çalışmanın ürünü olarak bu eser meydana geldi.

J. Thorwald

UZUN GECE VEYA ESKİ ZAMAN

Warren

Mc Dowell ilk gençliğimin kahramanıydı. 1830 yılında öldüğünde ben dört yaşındaydım ve kendisini hiç görmemiştim. Fakat babam onu birçok kez ziyaret etmiş ve bana Danville'in bu gezginci doktoru hakkında çok şeyler anlatmıştı. O dönemde, yani ağrı dindiricilerin bulunmasından hemen hemen 40 yıl, antisepsinin keşfinden de tam 60 yıl önce Mc DOWELL, dünya tıp öğretilerinin aksine, Kentucky ormanlarında canlı bir insanın karnını açmak cesaretini göstermiş ve bunda da başarılı olmuştu. 1846 yılında başlayan cerrahların başarılı yüzyılından hemen önce bu karanlık, ızdırap dolu, ölümle çevrili zamanda yaşamış olan Mc DOWELL'in öyküsü hayallerimi tutuşturan parlak bir ışık oldu. Fakat sonraları, cerrahların yüzyılının fırtanalı gelişmesini yaşadığım zaman Mc DOWELL'in hayali, o bilgi ve imkansızlıklarla dolu insafsız, eziyetli, düşünülmesi bile imkansız uğraşların yapıldığı o ön devrin unutulmaz siması olarak kaldı.

Nasıl ki Mc DOWELL ilk gençliğimin ideali idi, öğrenim yıllarımın kahramanı da John Collins WARREN oldu. 1843'te Boston'daki Harvard tıp okuluna başlamamdan yıllarca önce babam onu benim gözümde kahraman yapmıştı. Sık sık onu Boston'da ziyaret eden babam için o, tümüyle kendisinin olmak istediği bir kişiydi: Bir cerrahi Profesörü.

Babamın, hayatının meyvelerinden şikayetçi olmaması gerekirdi. Gezginci fistül ve fitik

operatörü olarak birleşik devletleri doğudan batıya, kuzeyden Newengland'dan ta güneye dolaşmasıyla ilginç olaylar yaşamış, bu yaşama daha sonraki yıllarda ben de karışmışım. Fakat babam Warren gibi gerçek bir hekim değildi. Sınırlı özel uğraşısını göçmen bir İskoç'tan öğrenmişti ve gerçek bir hekim ve cerrah olma özlemini hep duymuş ve kendisini daima değersiz görme duygusundan kurtulamamıştı. Fistül ve fitiğin sıklıkla görüldüğü orta, batı ve güney'de yaptığı çalışmalarla her ne kadar üne ve servete kavuşsa da aşağılık duygusunun dikenini yaşamı boyunca ruhunda hissetmiş ve bundan dolayı hiç olmazsa beni, yani oğlunu doktor yapmağa azmetmişti.

1843 yılının Kasım ayı ortalarında bir Cuma günü yeni yılın diğer öğrencileri ile birlikte ilk defa "Massachusset General Hospital" in ameliyat salonuna girdik.

Salon binanın üst kısmındaki kubbenin altındaydı ve binanın en yüksek bölümünü oluşturuyordu. O zaman 23 yıllık bir yapıydı ve Amerika'nın en iyisi sayılmakla kalmıyor, dönemin öncüsü sayılan İngiliz ve Fransız hastanelerinden de geri kalmıyordu. Ameliyat salonu o kadar izole ve yüksekte idi ki, bir yandan iyi ışık alması sağlanırken daha önemlisi ameliyat olanların feryatlarının bütün bina- dan duyulması önleniyordu.

Kırmızı kumaşla kaplı ve arkası yatabilen ameliyat koltuğunu ilk kez gördüğümü ve bu koltuk çevresinde yarım daire şeklindeki basamak basamak yükselen, öğrenci ve öteki kimselerin izlemesini sağlayan bank sıralarını seyrettiğimi oldukça iyi hatırlıyorum. Biz yeni öğrenciler eskiler için hep alay konusu olmaya hazır kimselerdik.

Gün geçmezdi ki ilk ameliyat gösterisinde yenilerden biri düşüp bayılmasın veya korkudan sapsarı olup salondan dışarı çıkarılmasın. Hademeler bu konuda özellikle uyarılmışlardı ve sürekli yenilere dikkat eder, zayıflık belirtisi gösterenleri hemen salon dışına çıkarıp, başı aşağı gelecek şekilde hazırlanmış yatağa yatırılırdı.

Ben daha oniki yaşındayken babamın yanında hastaların ilk şikayetlerini ve ilk çığlıklarını duymuştum ve bu ızdırap belirtilerini ame-

liyatın o kadar doğal öğeleri saymaktaydım ki, o gün büyük Warren'ı ilk kez ameliyatta seyrederken herhangi bir zayıflık belirtisi göstermeyeceğimden emin olabiliyordum. Buna rağmen, diğer arkadaşlarım arasındaki yerime oturur ve Warren'in görünmesini beklerken ister istemez ürperiyordum.

Warren, klinik cerrahi profesörü George Hayward ve o zaman henüz tanımadığım bazı pratisyen hekim ve asistanlarla ameliyathaneye girdiğinde saat tam 10'du. O zaman Warren 65 yaşında bulunuyordu. Zayıf ve orta boylu idi. Yüksekçe bir atkı ile özenle kapatılmış ince boyunlu, sinekkaydı traşlı, dağınık gri saçları altında soğuk ve hakimâne görünüşlü bir yüzü vardı. NewEngland'ın iyi ailelerinden gelen centilmenlerin kıyafetlerinden de çok daha önemli giyinmişti. Giyinişinde ve ameliyat koltuğuna yaklaşmasında törensel bir hava vardı. Bütün iş ve hareketleri tam tamına hesaplanmış gibi görünüyordu. Bu ilk izlenim gerçekten de gerekliydi. Kesilerinin çabukluğu ile öğünen ve yanlarında kronometre ile ameliyat yapan cerrahların döneminde o elbette bir "zaman ölçüsü ustası" olmalı ve kaybolan her saniyenin düşmanı bulunmalı idi.

Soğuk bir sistematik ruh yapısı ve aynı derecede soğuk açık renkli gözleri vardı. Warren 18. Yüzyılın sonunda Avrupa'da tıp öğrenimi yapmıştı. Londra'da Guys Hospital'de çalışmıştı. Bugünkü düzeyle karşılaştırılınca perişan bir mağara sayılabilecek, tarihte kalmış bu hastane, dönemin ünlü salonlarına sahipti: Warren orada 50 sterlin maaşla "yardımcı" kadrosunda çalışıyor, bu kadroda çalıştığı için de ufak tefek ameliyatlar yapma hakkına sahip bulunuyordu. Halbuki 25 sterlinlik kadroda olan "sargıcılar"ın, ancak ameliyatlara seyretme yetkisi vardı. Warren, William ve Astley Cooper'den öğrenim gördü. O günlerde İngiliz cerrahları insan vücudunun gizlerini çözmek hevesine düşmüşler, eski yasaklara karşın, anatomi salonlarına kadavra bulmak için ölü hırsızlığına yönelmişler ya da mezar hırsızları çetelerine bu yönde işler vermişlerdi.

Bütün bunlar Warren'in içinde de anatomik araştırma dürtüsünü uyandırmıştı. Warren Boston'a dönüşüne kadar, Avrupa'da öğrenilecek ne varsa öğrenmişti. Ondan sonra da

babası Dr. John Warren'in mesleğini sürdürdü. NewEngland'da kutlanan başarısı sadece kendi serinkanlı-planlı doğasına değil, sonradan da bizzat tanık olduğum "Fransızların parlak Virtüozitesi"ne sahip oluşundan kaynaklanıyordu. Fakat bu da o dönemin cerrahi standardı gereği idi.

Saat 10'da iki hademe ilk hastayı, biz seyircilerin ayak hizasındaki, "ameliyat alanı" denilen yere getirdiler. O zamana kadar Warren bir kelime bile konuşmamıştı. Kıvrıkcık saçlı Hayward'ın yanında durmaktaydı. Nihayet sık elbisesini törenle soyundu ve "yardımcılar"ın elden ele geçirdiği önlüğünü giydi. Önlük pek eski, sayısız lekelerle dolu ve geçirilmiş ameliyatların izleri olan kurumuş kanlarla kaplı idi. Şişman, korkulu yüzlü hasta tahta bir masa üzerine yatırıldığında Warren vakayı bize açıklamak için ağzını açtı.

Kalçadan çıkmış ve uzun süredir müdahale edilmemiş bacak bu anormal pozisyonda fiks olmuştu. Ona tekrar hareketini kazandırmak için hademeler hastanın gövdesine kalın bir ip doladılar. İpin ucu yerde sağlam bir hal kaya bağlı idi. Bacağın üst kısmına kalın deri bantlar bağlandı ve ikinci bir iple bu bantlar karşı tarafta yerdeki bir halkaya geçirildi. Bu ip üzerinde bir makara vardı. Hademeler halatı çekmeğe başlayınca önce bu makaranın gıcirtısı duyuluyordu. Fakat daha sonra birdenbire ilk çığlık hastanın gırtlığından çıktı. Bu çığlık bütün ameliyathanede kuvvetle yankılandı. Hademeler çekmeğe devam ediyorlardı. Hasta kafasını iki tarafa çarpıyordu. Bütün yüzü ter içindeydi. İlk çığlıktan sonra sıkıttığı dişlerinin gıcirtısı ta arka taraflardan duyuluyordu. İpin gerilmesi arttıkça hasta sanki boşlukta gerili gibi oluyordu. Hademeler yeniden çekmeğe başladılar. İşte o anda, birdenbire, hasta kolları ile etrafına vurmağa başladı ve vahşi bir hayvan gibi böğürdü.

Warren hiç orali olmamıştı. Önümdeki sırada, bir öğrencinin ölü gibi bembeyaz kesildiğini ve sallanmağa başladığını farkettim. Hademeler yeniden çalışmaya başlamıştı. Ancak düşünilemeyecek kadar çok uzun süren bir on dakikanın sonunda, Warren bir el işareti yaptı. Hademeler çekmeyi durdurdu ve ipi bir parça gevşettiler. Böylece hasta masaya yığıldı, an-

cak bu gevşetme kendini kurtaracağı serbestlikte değildi. Derin derin soluyordu ve tüm vücudu kaskatı kesilmişti. Warren hareketsiz ve ifadesiz bir yüzle bacağı ve kalçayı muayene etti. Bacak o anormal pozisyonundan hiç kılmıdamadı. Warren ipi biraz daha gevşetmelerini ve hastayı biraz yanına döndürmelerini emretti. Sonra işaretle bir "yardımcı" çağırdı. Yardımcı uzun siyah bir yaprak sigarası getirdi ve yarısına kadar hastanın makatına soktu. Ben kasılmış adaleleri gevşetmeğe yarayan bu yöntemi o zaman henüz bilmiyordum ve sigaranın sokuluşunu o kadar kabaca buldum ki, içinde yaşadığım o felaketli atmosferi bile birkaç saniye unuttum. Tütünün aşırı kullanılmasıyla oluşan zehirlenmelerde kas sisteminin büyük bir kısmında gevşeme olduğu gözleminden yola çıkarak kalın kas tabakaları üzerinde yapılan ameliyatlarda bağırsağa tütün ekstresi şırınga edilir, bu hemen emildiği için de çoğu kez kas gevşemesi meydana gelirdi. Ama tütün ekstresi şırınga edildikten sonra etkisinin kontrol edilmesi artık mümkün olmazdı. Başarılı bir ameliyattan sonra hasta nikotin zehirlenmesinden ölürdü. Bundan dolayıdır ki, kuvvetli bir püronun bağırsağa sokulmasıyla yetinilmeye başlanmıştı. Elbette burada emilim biraz daha uzun sürüyordu, ama nikotin etkisini gösterdikten sonra hemen çıkarmak olanağı vardı. İşte ilk kez Warren'de gördüğüm yöntem, bu açıkladığım yöntemdi.

Warren nikotinin emilimi için hastaya on dakika süre verdi. Onuncu dakikanın sonunda hademeler yeniden makaradaki halata asılmağa başlamışlardı. Başlangıçta hastanın yüzü sakin görünüyordu. Fakat yarım dakika sonra yüzü tekrar kasıldı. İki öğrenci daha, iki büküm elleri yüzlerinde salondan çıkarıldılar. Ben, "işkence edilenin" görünümüne daha fazla dayanamayacağımı sandığım için, gözlerimi bir an tavana dikmek zorunda kaldım. Ama, gözlerim "işkence" yi görmese bile, kulaklarım arenada olup bitenleri duyuyordu.

Arada küçük bir duraksama ile birlikte tam 20 dakika geçmişti ki, Warren bacağı ve kalçayı yeniden muayene etti. Bütün yapılanların hiçbir etkisi olmadığını görünce üçüncü bir deneme için emir verdi. Sigaranın kullanıl-

masından toplam 30 dakika geçtikten ve hâlâ kalça yerine konulamadıktan sonra Warren nihayet vazgeçti. Halatlar ve makara çözülüp, göğsüne ve bacaklarına kan oturmuş izlerle yarı bilinçsiz hasta dışarı çıkarılırken, Warren bize hastanın kendisine çok geç geldiğini anlatıyordu.

Warren geçirilen bu sahneden hiç etkilenmemiş görünüyordu ve bir sonraki vakaya geçti. 50 yaşlarında meme tümörü olan hasta ameliyat sandalyesine yatırıldı. Bu hasta da ameliyatı, o zamanlar adet olduğu üzere, en son ana kadar ertelemişti. Artık ağrıları başlamıştı, perişan görünümde idi. Sarı soluk bir benzi vardı ve ölüm korkusu gözlerinden okunuyordu. İki hastabakıcı ameliyat sandalyesinin baş tarafının gerisinde oturdular ve hastanın zayıf omuzlarını tuttular. Hastanenin cerrahlarından biri hastaya yüz damla Opium verildiğini bildirdi. Warren önlüğünün kollarını biraz geriye sıyırıp ellerini yıkamadan, veya hiç olmazsa silmeden, bir bistüri aldı. Bistüri, hasta ile birlikte getirilen bir tahta masa üzerinde diğer bıçaklar, makaslar, kerpetenler, iğneler, süngerler, ipek iplikler, kamçı telleri, pamuklu eşarplar ve sargı bezleri ile birlikte bulunuyordu. Ayrıca masada üç tas su ve bir şişe de konyak vardı. Enstrümanlar ancak silinmişti. Sargı için olan eşarplar da, yere yığılı olduğu depodan alınarak getirilmişti.

Warren baş parmağı ile bıçağın keskinliğini kontrol etti, seri bir kesi ile hasta memenin derisini kestikten sonra, kesiyi bir anda koltuk altına kadar uzattı. Verilen opiuma karşı hasta bağırıcaya ve kendini o taraftan bu tarafa çarpıp, hastabakıcılar onu sandalyeye zorla bastırıcaya kadar, Warren tümörle infiltre olmuş deri kısımlarını çıkarmış, deriyi yana atmış ve hasta kadının iç parçalayıcı çığlıklarına dikkat bile etmeden hasta meme dokusunu göğüs duvarından ayırmış, bu günkü anlayışımıza göre koltuk altı bezlerinden tamamen yetersiz bir kısmını çıkarmıştı. Kesilmiş arterlerden kan ellerine ve kollarına sıçramaktaydı. Bu kez asiste etmekte olan Hayward, bir-iki arteri pensledi. Bir pansumancının bir parça mum sürerek mumladığı at kuyruğu kılları ile bağladı. Diğer küçük kanamaları da sıkılmış sünger bastırarak dindi-

rirken hastanın bağırtıları birdenbire kesildi. Ancak hafif inilti duyulmağa başladı. Hareketleri durdu. Bütün vücudu bir tür şok durumuna girdi. Hayward daha çabuk çalışmağa başladı. Süngerleri daha sık kanlı soğuk suda sıkmağa başladı. Bu arada yere düşen birkaç tanesini tekrar aldı, şöyle bir suda çalkaladıktan sonra yeniden kullandı. Kanama durup büyük damarları bağlayan ipliklerin uçları yaranın ucundan dışarı sarkarken, Warren deri alt dokusunu bir-iki dikişle tutturdu ve deriyi flasterle birbirine yaklaştırdı. Yaranın üzerine birbez koyduğu anda hastanın vücudunda şiddetli bir kasılma oldu ve kanı çekilmiş yüzü yan tarafa düştü. Hayward su taslarından birini alıp hastanın başından aşağı boca etti. Ondandır da zorla hastanın dişlerini aralayıp konyağı gırtlakına akıtmaya başladı. Nihayet hasta gözlerini açıp delirmiş bakışlarla etrafa bakınmağa başladı Warren sargıyı bitirdi. Üçüncü vaka arenaya getirildi. Warren ve Hayward alelacele ellerini bir beze sildiler. bir pansumancı yeni su getirdi, kanlı süngerleri yıkadı, enstrümanları lekeli bir bezle sildi ve masaya kol ve bacak sıkamak için bir kısıkaç ve bir kemik testeresi koydu. Hasta bir denizciydi ve açık bir "tibia kırığı" sonucu gangren geliştiği için, sol üst baktan ampute edilmesi gerekiyordu. Bu beyaz bıyıklı kuvvetli adam amputasyon için koltuğa yatırılmadan evvel bir parça çiğneme tütününü istedi. Daha sonra yatınca hastabakıcıların onu tutmasının lüzumsuz olduğunu ve ondan uzak durmalarını bildirdi. Onu sıkı sıkı tutacak kimseye ihtiyacı yoktu. Warren ters bir şekilde baktı. Herhalde ameliyattan önce çok kişiden böyle "heroik laflar" duymuş ve sonra aynı kimselerden nice feryadlar, çığlıklar işitmişti. Hayward amputasyon yerinin üst tarafına, ameliyat esnasındaki kanamayı azaltmak için sıkma bandını yerleştirdi. Warren bu arada yine kirlenmiş olan manşetlerini yeniden kıvırdı. Daha hasta tütününü ağzına alır almaz, Warren bıçağını bir anda femur kemiği etrafında fırdolayı döndürüp o zayıf bedeninden beklenmeyen bir kuvvetle bir an-

da bütün deri, kas ve damarları kesip çepeçevre kemiğe indi. Denizci tütününü tükürdü, bir inledi ve kırmızı yumrukları ile koltuğun başucunu kavrayıp sıktı. Hayward kesinin üst konumundaki kas ve deriyi yaranın yukarısındaki banda doğru çekti. Warren testereyi alıp zaten ayrılmış olan kemiği bir-iki sürtme ile kesti. Ampute bacağı bir hademe alıp dışarı çıkarırken, Hayward kesilmiş olan damarları yaradan dışarı çekiyor ve Warren onları bağlıyordu. Denizcinin bağırmasını boş yere bekledim. Her ne kadar koltuğu koparırcasına sıkıyor idiyse de, ilk iniltiden sonra ağzından tek bir şey çıkmadı. Nihayet Hayward damarlarla birlikte sinirleri de çekerken Hasta bir defa daha inledi ve yeniden tütün istedi. Halbuki en dayanılmaz ağrıların sinirlerin ezilmesi sırasında meydana geldiğini babamdan dinlemişim. Bu bir iniltiden sonra yine tek bir şey duymadım. Nihayet Hayward bandı çözdü. Denizci dışarı çıkarılırken bizim sıralardan bir kıpırdanma başladı. Eski öğrenciler alkışlamağa başladı ve hastaya tutumundan dolayı övgü dolu sözler bağırdılar. Sonuçta Warren bir bakışı ile tekrar eski sessizliği sağladı.

Bu gün bir kimse bana, gençliğimin bu büyük cerrahi olayıyla ilk karşılaşmamdan sonra, babamın hayallerini kırmak pahasına da olsa cerrahiden vazgeçmeyi düşünüp düşünmediğimi sorabilir. Fakat, insani olmayan, dayanılamayan, "feci" diye adlandırılan kavramlar zamana göre çok değişiyor. Warren gibi bir insan, onun döneminde yaşayanlar için bir işkenceci değil, tersine çok korkunç ızdıraplarda bile soğukkanlı kalabilen, ameliyat edilenin çığlıklarına dayanabilen ve bütün bunlara karşın birçok vakalarda bu yegane yardımı yapabilen bir insan olarak görülüyordu. İlk deneyim bende eski dönemin son aşamasında cerrahinin yöntemlerini ve durumunu gösteren bir anı olarak kaldı. Bundan kısa bir süre sonra da ağrı gidericiler keşfedilerek bu devir bitirildi.

...devam edecek